

zwijgen voorbij te gaan. Rijst niet die vraag in ons aller hart, op oogenblikken? Is dit niet het probleem, waarmee de mensheid worstelt van de vroegste dagen af? Is het niet te verstaan dat zulke overleggingen opklimmen in onze zondige harten?

Zeker wij zullen moeten trachten tegenover deze menschen „onzen Schepper gerechtigheid toe te brengen“, maar toch met die liefde en dat mededogen dat ons past. Draagt de wereld deze ellende ook niet om onze zonde?

Vlak daarnaast staat en in dezelfde lijn ligt de beschuldiging tegen de Kerk. Die heeft den oorlog niet tegengehouden, en de wapenen gezegend. Ook hier dunkt ons kan men de klacht en de aanklacht verstaan. Daar is een tekort ook bij de christelijke kerk, wij er tekort is en schuld bij de christenen. En als wij het goed zien, dan wordt de klacht niet enkel geboren uit de zucht om te bedillen, wat er in het verleden is gebeurd, doch spruit ze veel meer voort uit de vrees, dat binnen wie weet hoe korten tijd, ons werelddeel weer staat voor een botsing, wellicht heviger, in elk geval niet minder afschrikkelijk dan in de jaren 1914—1918.

Ook hier is, wil men aan deze menschen geestelijk iets doen, een begripen noodig en een inkomen in hun angst en de verscheurdheid hunner ziel.

En nog eenmaal, een van de typeerende karaktertrekken is de behoefte aan sociale waardeering van den arbeidenden stand. Dat lijkt vreemd in een tijd, waarin de vakverenigingen tot krachtige ontwikkeling kwamen en de arbeiders om zoo te spreken de volle breedte van de straat noodig hebben.

Toch is het juist, en, bij eenig nadenken, ook te verstaan. Hoe meer de arbeid zijn individueel karakter verliest; hoe meer de rationalisatie toegepast wordt; hoe meer de arbeiders uitgeschakeld schijnen te worden in het productieproces; hoe meer men aandringt op verlaging der loonen als redmiddel in den nood; hoe sterker de behoefte wordt aan waardeering voor den arbeidenden stand, die men meent dat verloren is gegaan, en die dikwijls uit allerlei aangeprezen middelen heel weinig spreekt.

Wie deze stemmen tot zich voelt komen, die weet dat zich hier niet in de eerste plaats demonstreert het bewustzijn, dat men er is, doch veel meer de vrees, dat men teruggedrongen zal worden, veel verder dan noodig en dan goed is. De noodkreet van menschen, die vreezen te zinken.

Men vraagt die waardeering ook, en niet in de laatste plaats, van de kerk, die, hoe de belangstelling van velen ook daalde, toch een veel grotere plaats in het leven van de arbeiders inneemt, dan velen zich realiseeren.

De kerk heeft, naast al wat er gedaan wordt, ongetwijfeld een eigen taak. En indien ze eenigszins aarzelt die te vervullen, zal ze niet dan schade doen aan zich zelf en aan ons volk.

G. BAAS Kzn.

OPVOEDING EN ONDERWIS

De Emile (1762) en haar Auteur.

II.

Hoe het was. (Montaigne)

Genève, stad van Calvijn en stad van Rousseau! Stad van Calvijn was het in de 16de eeuw. De machtige geest van den Hervormer, gedreven door verterende liefde tot Zijn God, had haar bewoners voor een tijd bedwongen en in puriteinsch-strengte zin doen leven.

Stad van Rousseau was het, en werd het in de 18de eeuw. Want het oer-instinct van het Geneefsch volk sloot zich af voor de goddelijke roeping, door Calvijn gebracht. Het verdreef Calvijn's geest, zóó als het den profeet zelf verdreef had. Het stelde zich open voor gansch andere inspiratie. Dat was zijn zonde en is zijn oordeel. Het is ook het oordeel van Frankrijk. De democratische 16de eeuw maakte plaats voor de 17de met haar absolute monarchie: C'est moi, qui est l'Etat! Ik, Lodewijk XIV, ben de Staat. Wel deed deze orde, duidelijkheid, harmonie heerschen. Meubels, huizen en tuinen, boomen zelfs moesten wiskunstige lijnen en liananten vertoonen. Maar de hoogschating van het menscheijk bestaan, semi-pelagiaansch, duldde Hugenoot noch Jansenist, die Augustinus hadden verstaan en van de nietigheid van den mensch trachten te getuigen. In de kerken en op het schavot werd ze het zwijgen opgelegd, zoo ze niet als réfugiés elders een schuilplaats vonden.

Jean Jacques Rousseau had zulke ballingen, gehuwd met leden van Savoyse boerenfamilies, tot voorouders. Fransman van afkomst, was hij met de Fransche geest gedrenkt. Heerschen, veroveren, overwinnen is den Fransman een behoefte en was het ook hem.

In zijn geboorte-eeuw was de adel verarmd. Hof, hooge adel en hooge geestelijkheid spotten met alle godsdienst en zede. De derde stand streefde omhoog en een felle strijd tusschen oud en nieuw onthandde. Door de verdrukking der orthodoxie — na de herroeping van het Edict van Nantes was ook Port-Royal gesloten — had Frankrijk de

lijdensdagen, vermeerderd de gerechtigheid aan degenen, die God liefhebben en vreezen en bewijzen genade aan de schuldigen.

Farel roept uit: Deze ongelukkigen beweren, dat men niet tot God moet gaan, dat de deur tot Hem ons gesloten en het kruis onze eenige hoop is, dat het kruis doet wat de Vader niet wil, de Zoon niet kan, de Heilige Geest zich niet waardigt te doen! „Zou ik bij het hooren van zulke lasteringen kunnen zwijgen? Zal ik zoo ontrouw zijn aan God en Zijn eer niet in acht nemen, die hier geheel en al met voeten getreden wordt? Zal ik zoo onmenscheijk en wreed zijn jegens mijn broeders, dat ik duld, dat ze zoo worden vergiftigd?“

Farel vangt zijn geschrift aan met te doen uitkomen, dat het kruis op zichzelf, los van Jezus, geen beteekenis heeft.

„Indien het waar is“ — zoo zegt hij — „dat het Woord Gods, met de heilige sacramenten verbonden, aan deze het wezen geeft en ze heilig maakt en krachtig en werkzaam in degenen, die in het Woord des levens gelooven en die ze naar dat Woord ontvangen — zoo is het gemakkelijker te verstaan, dat hetzelfde kan gezegd worden van het heilige kruis van Christus, wanneer Hij er aan is gehecht en er het werk onzer verlossing aan volbrengt.

Voorzeker mogen wij dit kruis, zoo met Jezus Christus bekleed, grootelijks roemen en we kunnen niet anders dan het in buitengewone hoogachting houden, inzooverre Jezus Christus er aan hangt.

Maar gelijk het een misbruik en een zeer zware zonde voor God is, het water, het brood en den wijn voor sacramenten te houden, wanneer het Woord er niet mee verbonden is, zoo ook kan het zien op het kruis voordat Jezus Christus er aan hangt of als Hij er niet meer aan hangt, of liever gezegd: het zien op iets anders dan Jezus Christus, niet met het Woord Gods in overeenstemming gebracht worden, noch voor iets anders worden gehouden dan voor pure superstitie en afgoderij en voor geheel het tegenovergestelde van den plicht der Christenen.

Ik prijs het kruis zoolang Jezus Christus er aan werkt en lijdt, maar ik verfoei wat van het kruis gezegd en gemaakt wordt om het te verheerlijken zonder Jezus Christus, voordat Hij er aan is gehecht of nadat Hij er is afgenomen.

Welnu, ik heb gezien bij ervaring, dat het hout

biceps van zijn kracht tot behoud van het goede doorgesneden.

Een vrije schrijver, levend van zijn pen, stond op en leerde twijfelen aan menscheijke, ja goddelijke wetten. De weelde had brooddronkenheid en onnatuur gebaard. Cultuur werd over-beschaving, onnatuur.

De burgerij, die van ver dit aanschouwde, werd in de oppositie gevoerd, tegen den koning, tegen de kerk, tegen het geloof, tegen de zeden en gewoonten. Haar woordvoerders: Voltaire, Diderot, Montesquieu en Rousseau wenschten geen centralisatie, maar vrijheid van den enkele, geen beperking maar volle vrijheid in denken en werken, in levenswijze en zeden. Tegen de onnatuur en over-beschaving werd de leus opgeheven: Terug tot de natuur en haar on-tucht, dat is haar niet-geboonden zijn. Een mensch moest zijn hartstochten uit-leven. Kwamen uit het hart niet voort de groote gedachten? Krachtens individueel bestaansrecht werden alle zeden met voeten getreden. In de haven des gevoels, moende men, na de branding der hartstochtelijke bewogenheid doorgestevend te zijn, rust te vinden.

Had de poëzie van het begin der 18de eeuw geen syllabe van echt warm natuurgevoel en gleed er toen onder de onbewogen oppervlakte, kil en koud een rationalistische strooming voort, het midden der eeuw gaf kentering, spot werd geloof en het eind van het tijdperk het legendeel van het begin.

Voor het volk huichelden de hoogere standen, de aristocratie, kerkelijkheid. In eigen besloten kring offerden ze al wat heilig was op aan hun spot-zucht. De romans van Diderot werden er verslonden, en dat kon alleen in een milieu van groote zedelijke verdorvenheid. Men flirtte met de beginselen, die binnen een menschenleef-tijd op het schavot zonden brengen.

Het ging niet meer tegen een stijf, onbarmhartig kerkstelsel, het werd een strijd tegen het geopenbaarde Christendom, tegen den Christus zelf. Werd Voltaire niet hoog vereerd, zelfs door koning Frederik de Groote? En was Voltaire niet de vinnige hater van Gods Gezalfden Zoon, met zijn: Ecraser l'infame! Verpletter den eerlooze, den Christus? Een bond van god-loozen bleef voor onze tijd be-waard, die der Christus-loozen leidde de Fransche Revolutie in.

Met dat leven in de hoogste lagen der maatschappij kwam Rousseau niet alleen in aanraking, neen, hij heeft het zeer nabij leeren kennen en het zelf meegedeeld. In ongebreidelde hartstochtelijkheid liet hij, Jean Jacques, de zinnelijkheid van zijn bestaan, er deel aan nemen, terwijl de andere helft van zijn persoonlijkheid het onbarmhartig geeselde

alleen, zonder dat Christus er nog aan hangt, en zelfs datgene, waaraan Hij nooit heeft gehangen, meer zelfs: het teken van dit hout, in zoodanige achting is bij allen, dat wat aan Christus alleen toekomt gegeven wordt aan dit kruishout en aan het kruisteeken. Hierin wordt groote afgoderij bedreven. Dit is niets dan verdoemelijke superstitie.

Tegen verschillende uitspraken, door kerkvaders omtrent het kruis gedaan, komt Farel in dit tractaat in verzet.

Zij hebben b.v. gezegd: door het hout zijn wij schuldig geworden, eveneens door het hout ont-vangen wij kwijtschelding; dezelfde stof, die oor-zak is geweest van 'menschen dood, wordt het geneesmiddel, dat hem behoudt.

Farel bestrijdt zulke uitspraken en zegt: „Men moet het hout niet zoo beladen en er niet zooveel aan toeschrijven, noch ten goede noch ten kwade. Liever dan het hout van den boom der kennis en het hout van het kruis tegenover elkaar te stellen, moeten wij spreken, zooals de Schrift doet, van Adams ongehoorzaamheid, die ons tot zondaren heeft gesteld en van gehoorzaamheid van Christus, waardoor wij tot rechtvaardigen gesteld worden. De vergeving der zonden ligt niet in het hout, maar in het bloed van Jezus. Daar is voorwaar iets anders noodig om den mensch te verlossen dan het hout van het kruis en dan alle hout, dat er ooit geweest is, dat er is of wezen zal, 'zij het levend, groen en vruchtdragend is of dood en verdord zooals het kruishout“.

Voor al polemiseert hij tegen den kerkvader Ambrosius, die Helena's zoeken en vinden van het kruis geestdriftig verhoorlijkt heeft.

Ambrosius beweerde, dat de Geest Helena geïnspireerd heeft om het hout des kruises te zoeken.

Farel zegt hiervan: dat kan Ambrosius niet bewijzen met de Schrift, tenzij dat hij den kwaden geest bedoelt. Want ten eerste heeft de Heilige Geest nooit meer eenig mensch geïnspireerd zooals Hij de Apostelen geïnspireerd heeft. En ten tweede is het zeggen, dat de Heilige Geest inspireert om het hout des kruises te zoeken, in strijd met Zijn natuur. Want Zijn natuur is juist: onze harten van de zichthare en aardse dingen af te trekken en ze te trekken tot het hemelsche en onzichtbare.

En als dat van God geweest is, dat Helena het kruis ging zoeken, wat moet men dan zeggen van de Apostelen, van de heele kerk van Jeruzalem, ook van Jozef van Arimathea en Nicodemus, die er niet voor gezorgd hebben om het kruis weg te halen of om met het lichaam van Jezus ook Zijn kruis te vragen? En Paulus, die Christus den ge-

Grondste van den zijn zede. Zoo v schappij slagen d en staats kracht, j

Op Pa laque, v Het hunc volkeren bedwing-gehoil- zijn get hacillen- mend, o- monigvull ja verwc Montaigne soenlijks genoot g gedachten schiedt Fransch pas daars boden le- zal dit w dalen to- ook de user.

We be opvoedin Locke be vertalen voeding de burge onderwij ouders 2 wekelijkt lacht ve de Vreug de Grati treffelijc den uitg woorden nis is e baar, da „Wie m schraaf den“ En dingen den. Bet

kruisigde geschrev roismant wonder, kruishou lus beris allen, di berispt grond la Helena de nage zijn helm op gewe Christus gebruikt laatste l

Door i ingevoer ik vind kruis de ninklijke het puin levens l achten, a

Farel doende z wordt a de sacra ze mee dat de is meer overwin er nooit als de b golic wo alles ro stemmen hout het zien doo king var heilige s oog des deelen, i

Vooris duivel g hebt; lie zijt! Welk hout het dood is is en zo der vers duivel t

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het Kruis van den Helland.

IX.

De Gereformeerden hebben ten opzichte van het gebruik van kruis en crucifix een andere houding aangenomen dan Luther en de Lutherseken.

Zij stelden zich op een radicaal standpunt.

Zij wilden noch in de kerken, noch in de huizen van crucifixen en kruisen weten en hebben ook de zede van het kruis-slam laten varen.

Onder de Gereformeerden heeft de vurige en welsprekende Willem Farel, de reformator van Genève en Neuchâtel, de man die Calvijn bewoog om in Genève te blijven, een geschrift aan ons onderwerp gewijd. Het draagt tot titel: „Het ware gebruik van het kruis van Jezus Christus“ en werd in 1560 uitgegeven. Het is opgedragen „aan den zeer doorluchtigen vorst Jan, graaf van Nassau, Saarbrücken, Niers en Saeverden“ (een ander dan de voorvader van onze Koningin, de broer van Prins Willem).

Tot welke onzinnige en godslasterlijke beweringen de kruisverering was gekomen, blijkt bijvoorbeeld wel uit het vierde hoofdstuk van Farel's werk.

Hij spreekt daar over „schrijvers en predikers der papisterij“, die „in de prediking van den dood en het lijden van Christus aan het arme volk leeren, dat tijdens de lijdensweken er geen bevel is, tot den Vader te gaan om tot Hem te bidden, aangezien Hij niet heeft willen hooren noch verhooren het gebed van Zijn eigen Zoon, hoewel Hij zich ter aarde wierp, lang en verscheidene malen bad en Zijn zweet zelfs werd gelijk groote druppelen bloeds. Zij zeggen ook, dat men niet tot den Zoon moet bidden, daar Hij geperst wordt om te bidden voor zichzelf en niets voor zich verkrijgt en dus nog minder kan verkrijgen voor anderen. Wat den Heiligen Geest aangaat, zij zeggen, dat men Hem niet te hulp moet roepen noch Zijn genade vragen, daar Zijn meesterstuk vernietigd en ter dood gebracht wordt, te weten Jezus Christus, die van den Heiligen Geest is ontvangen. Hiermede zeggen deze ellendigen, zich afwendend van God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, dat er niets anders blijft dan het kruis, waartoe men moet vluchten in den lijdenstijd en ze zeggen en vermanen met hen te zeggen: Ik groet u, o kruis! eeuwige hoop in deze